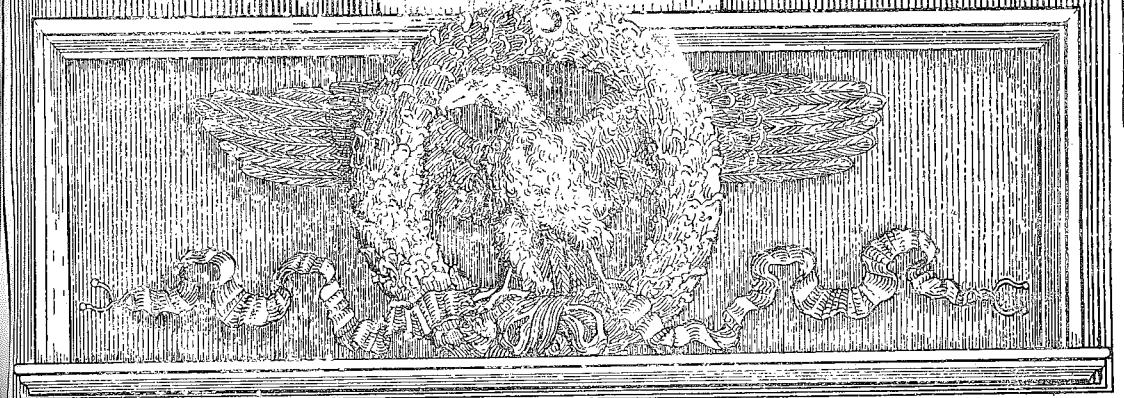

ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

nuperrime prodiit JOSEPHI FORNARI

PARVUM ANTIBARBARUM

Volumen, cui praefatus est FELIX RAMORINO. constans pagg. 103, editione portatu facili, venit italicas libell. 8.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venum dantur eiusdem auctoris Milesiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis.

Fridianus = Francisculi prandium

Singulæ pretio italic. libell. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integral ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXVI, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellarum 300 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 600, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis an. MCMXXVII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; ante solendum rectoque tramite mittendum ad IOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.

De latinarum litterarum historia preelectiones¹

Post indigitamenta, alii pontificum libri illustrandi sunt, h. e. *Fasti*. Notum est vel puerulis prima latinitatis elementa discen-
tibus, *fastos* dies apud Romanos appellari,
per quos lege agi liceret (*OVID., Fast., I. 48*),
i. e. praetoribus omnia verba sine piaculo
liceret fari (*VARR., I. 1, 6, 29*); *nefastos*
contra, per quos nefas fari praetorem: *do-
dico addico*, sed haec tria verba sileren-
tur (*Ov., I. c.*). Addendum est, a diebus
fastis et nefastis toto caelo differre eos qui
appellantur *festi* et *profesti*. Festi nempe
Diis dicati erant, profesti hominibus
ob administrandam rem privatam publi-
camque concessi (*MACROB., Sat., I, 16, 2*);
festis inerant sacrificia, epulæ, ludi, feriae;
profestis et *fasti*, et qui dicebantur *comi-
tiales*, quibus cum populo agi liceret, ex.
gr. ad suffragium ferendum, et *comperen-
dini* quibus vadimonium dicere liceret, et
stati qui iudicii causa cum peregrino in-
stituerentur,² et *proeliares* quibus fas esset
hostem lacessere et rem repetere.

Feriarum, quarum dies inter festos erat,
quattuor genera erant, aut *stative*, aut
conceptivae, aut *imperativae*, aut *nundi-
nae*; *stative* universi populi communes
et constitutis diebus ac mensibus (nos:
«feste fisse») ut Agonalia, Carmentalia,
Lupercalia; *conceptivae* quae quotannis
a magistratibus vel sacerdotibus concipie-
bantur ut dies certi vel etiam incerti ut
Latinae, Sementivae, Paganalia, Compi-
talia (nos: «feste mobili»); *imperativae*
quas consules vel praetores pro arbitrio
potestatis indicerent; *nundinae* quibus
rustici convenirent negotiis propriis vel
mercibus provisi. ¹

Feriarum ratio, ut in universum festo-
rum dierum, ut ait Cicero in primo *de
legibus* (12, 29), in liberis quietem ha-
bebat litium et iurgiorum, in servis ope-
rum et laborum.

Praeter fastos et nefastos, festos et pro-
festos, distinguendi adhuc sunt dies *religiosi* et *puri*. *Religiosi* vel *atri* vel *fu-
nesti* dicebantur (*GELL., IV, 2, 5*) tristi omne
infames, in quibus res divinas facere et
rem quamdam novam exordiri temperan-

¹ Cf. fasc. sup.

² PLAUTUS in *Circumloge* (2, 1, 5): «Si status con-
dictus cum hoste (i. e. cum peregrino) intercessit dies,
tamen est eundum quo imperant». Cfr. MACROB., I, 16.

¹ Erant etiam quaedam feriae familiarum pro-
priae, ut Aemiliae, vel Iuliae, vel Claudiæ; et feriae
singulorum, ut dies natalis vel dies funerum et expia-
tionum.

dum erat, ut erat, ex. gr., dies Alliensis clavis, et in universum dies postriduani (i. e. postridie Kalendas, Nonas, Idus).¹ Erant etiam dies ad aliquid tantum religiosi, ut Kalendae, Nonae, Idus nuptiis copulandis religiosi et devitandi erant; et dies quibus ancilia Saliorum movebantur religiosi erant ad iter (Liv., xxxvii, 33). Nec dies *religiosi* in universum cum *nefastis* confundendi sunt; Gellius (iv, 9, 5) monet, multitudinem imperitorum prave et perperam religiosos dies appellare nefastos, quamquam Horatius ipse a vulgari usu non abstinuit, quum arborem in caput suum caducam nefasto die positam esse dixit ab illo qui primum eam sacrilega manu produxisset (C. 2, 13, 1).

Denique in memoriam revocemus etiam dies, qui *intercisi* dicebantur, eos nempe, quibus mane et vesperi nefas esset, medi tempore inter hostiam caesam et exta porrecta fas (nempe fari liceret), rursus quum adolebatur (i. e. sacrificium in ara numini propitiando fiebat) non liceret;² ut exemplum habeas, dies qui vocabatur sic: «quando Rex comitiaavit, fas» dictus erat ab eo quod eo die rex sacrificio ius diceret ad comitium; ad quod tempus nefas esset, postea fas esset; itaque post id tempus lege actum saepe (VARR., 6, 31).

Quae quum ita sint, ad pontifices redeuntes, tirones admoneamus, omnium dierum, vel fastorum et nefastorum, vel festorum et feriatorum indicem in anni ordinatione pontificum collegium solum servare et populo nuntiare consuevisse. Et quoniam annus, a Romulo primum, ut fertur, ordinatus, post a Numa emendatus intercalandi more inducto, menses omnes a nova luna incipiebat, pontifici minori haec antiquitus provincia delegabatur, ut novae lunae aspectum observaret, visamque regi

¹ Ob eam causam quam ex Verrio Flacco narrat GELLIUS, IV, 17.

² VARR., 6, 31; MACR., Sat., 1, 16.

sacrificio nuntiaret; sacrificio autem a rege et minore pontifice celebrato, pontifex calata, i. e. vocata, in Capitolium plebe iuxta Curiam Calabram, pronuntiabat quot numero dies ab eo die, i. e. a Kalendis, ad Nonas superessent, aliis verbis, quintanae an septimanae Nonae futurae essent. Qua re cognita totus mensis innotescerat, quum nono die post Nonas semper *Idus*, i. e. plenilunium fieret, et inter Idus et sequentes Kalendas sedecim dies numerarentur.

Item pontificum erat dies fastos et nefastos, festos et profestos, puros et religiosos nuntiare. Quod fieri non poterat, nisi tabulas haberent anni mensibus diebusque descriptis; quibus tabulis *fastorum* nomen inditum est. Scimus autem a Livio (ix, 46), Cn. Flavium, aedilem curulem anni ccciv a. C. n., ut ius civile, ita fastos in penetralibus pontificum ad id tempus repositos, in albo circa forum proposuisse, ut quando lege agi posset, ab omnibus sciretur. Brevi factum est ut index dierum marmore etiam insculperetur;¹ et etiam nunc plura fastorum exstant exemplaria, quorum contextum in Corpore Inscriptionum Latinarum (vol. I.) editum repertus.

Ab indice dierum fastorum autem idem nomen ad aliam rerum memoriam a pontificibus servatam transiit, i. e. ad indicem consulum et magistratum cuiusque anni. Hinc sermo est de *fastis consularibus*, de *fastis triumphalibus*, de *fastis sacerdotalibus*, etc. Officium igitur erat pontificum, quotannis nomina consulum ceterorumque magistratum inscripta servare. Servius qui dicitur Danielis, vel auctus, ad VERG. Aen., 1, 373 haec habet: «Tabulam dealbatam quotannis pontifex maximus habuit, in qua *praescriptis consulum nominibus*

¹ Inter cetera scimus M. Fulvium Nobiliorem consulem anni cccxxix a. C. n. Fastos a se descriptos in aede Herculis Musarum posuisse. Cfr. MACR., Sat., 1, 12, 16.

et *aliorum magistratum... etc.*». Index consulum autem etiam in *libris linteis*, in Monetae aede repositis, servabatur; nam plus semel quum quaestio de consulibus esset, Licinius Macer, ut ex Livio habemus, eos libros citabat auctores (LIV., IV, 20, 8). Ut exemplum proferam, anno cccccxxxiv a. C. n. Livius ait (iv, 23) diversa de consulis anni retulisse Lic. Macrum et, cum Valerio Antiate Q. Tuberonem; Macrum eosdem consules superioris anni rectos esse (C. Iulium L. Verginum), Antiatem et. Tuberonem M. Manlum et Q. Sulpicium in eum annum edidisse; et Tuberonem et Macrum tamen libros linteos auctores profiteri. Livius subiungit, Licinium haud dubie libros linteos secutum esse, Tuberonem esse incertum veri.¹ Quam magnam auctoritatem hoc testimoniun et libris linteis et rerum scriptoribus addat, nescio equidem; at profecto colligitur, in libris linteis indicem consulum servari. Harum tabularum exemplum habemus etiam nunc in iis qui dicuntur *Fasti Capitolini*, in foro romano iam dum reperti et in Museo Capitolino asservati; quorum editioni qualis est in Corpore Inscr. Latin. Mommseniano, nonnihil utile sane et magnae doctrinae fructum adiecit Pais noster; vide alterum volumen eius operis quod inscribitur: *Ricerche sulla storia e sul diritto pubblico di Roma*,² et duo volumina quibus Fastos Triumphales populi Romani edidit doctoque commentario instruxit.³

(Ad proximum numerum).

FELIX RAMORINO.

¹ Cf. etiam LIV., IV, 7, 12 et IV, 13, 7.

² Romae, 1916.

³ Romae, Nardeccchia, 1920.

AESTHETICAE NOTAE

De Pictura.

Pictura vulgo appellatur *colorum ars*; coloribus enim pictura a ceteris artibus extemplo discriminatur.

Simplex *diaphysica*, seu ars delineandi, principium est et fundamentum picturae: sed pictura tunc perfecta censetur, quando *delineationi* accedit varia colorum dispositio, id est *color*. Nam Picturae proprium est non solum res prominentes in superficie plana representare *per lineas graphicas*, ita ut per lucem et umbram revera prominentes appareant; sed insuper *per colores* eas ita effingere, prout de facto in natura inveniuntur. Et sicut colores naturales, multimodis distincti radiis, solent iucundam in spectantibus admirationem excitare; ita colores arte facti plurimum placent, si per belle mixti et ordinati appareant.

Princeps picturae obiectum est homo, ut de sculptura dictum est. Suprema autem et insita humanae vitae relatio est ad Creatorem: ideoque Deus ipse, caelites, virtutes..., uno verbo, obiecta supernaturalia adamant congruis symbolis a pictura reddi.

Cetera pinguntur, quia homini inserunt et sunt utilitati, vel ornamento, vel iudicandae contemplationi. Ex quibus rebus consurgit picturae obiectum secundarium, quod maximam habet extensionem. Hinc animalia, arbores, flores, urbes, naves, bella, flumina, montes, instantes solis lunaeque radii, nix, pruina, etc. possunt ac solent coloribus exprimi.

Tabulae, in quibus regiones, oppida, nemora, portus, litora et alia id genus de pinguntur, *Topia* audiunt.¹

¹ *Topia* apud veteres inveniuntur quidem, ast ut ornamenta et accessoriae partes. A recentioribus vero

**

Pictura propriam habet materiam et formam. Colores luce umbrisque contemplati, superducti telae, tabulae, parieti, vitro, vasis, marmore sunt materia picturae.

Forma autem propria et praesens est *expressio externalium relationum hominis*, nempe ad Deum, ad alios homines, ad circumstantem rerum omnium natum.

Haec naturalis, viva, peritunda ac varia relatio est id, quod primo capitur et attingitur a pictura; cetera vero requirunt quidem et exoptantur; ast integratatis et concomitantiae causa. Hinc, dum sculptura primo in repraesentanda intima praeuersum hominis consentanea partium compositio consistit, seu in exprimenda relatione inter animam et corpus, et directe saltem ab exterioribus relationibus abstrahit; pictura, e contra, in exprimenda partium congruentia praeuersum hominis ad exteriores res posita est, et quodammodo ab internis relationibus prescindit. Ipsa pulchritudo psychologica, quae summopere optatur in sculptura et pictura, diversis modis ab iisdem exprimitur: in prima enim est tantum manifestatio animi per motus corporis; in secunda vero est manifestatio animi, sed relatione habita ad res externas. Ideoque pictura, quamvis videatur et affinis reapse sit sculpturae, ab ea tamen non solum materia, verum etiam forma differt. Supremus igitur mentis conceptus in pictura est evehere ad formam perfectam, claram, vivam, varias relationes, quae in rerum universitate sunt,

easque signis sensibilibus exterius manifestare.

Definitur ergo pictura: *Ars pulchra, quae praeuersum hominis cum circumstantibus rebus relationes exprimere studet, in superficie plana, per figuram coloribus adumbratas.*

Signa, quibus pictura finem suum spectantibus patescit, sunt *lineae diaphractae* (*Delineatio*) et *colorum contemplatio*, ut supra dictum est. Delineatio certum superficie planae spatium determinat, personarum lineamenta efformat, quae prominentia vel relevata apparent per lucem et umbras. Color autem vivas spirantesque facit delineatas figuras.

Interna vero animi affectio (*status psychologicus*) in humana figura primo manifestatur per lineamenta, et postmodum per colores magis magisque revelatur. Colores naturalem habent significationem; ex. gr. color vivax, roseus, purpureus, rubicundus iucunditatem refert; e contra, color pallidus, niger, violaceus moestitiam vulgo exprimit.

Eximius pictor mente gerit novam et praeclaram artis sua formam; secus *Genius* non esset. Sed insuper linearum ministerio, colorumque varietate, vivacitate, nobilitate, mente conceptam pulchritudinis formam animoque fotam debet adstantium delectationi commonistrare. Hic itaque pictoris labor, hic praestantia, ut sciat eximiam humanarum relationum vitam sibi efformare, calleat delineationis colorum artem, et unam sine alterius detrimento adhibeat. Fuerunt enim pictores, qui delineatione, alii coloratione, alii vero ultraque praestitere.

**

per se et directe exprimuntur, et eo perfectionis devenirunt, ut merito habeantur *creations* saeculi xix. Cfr. Guthmann Johannes; Woermann Karl; Michel Emile; Max Haushofer... qui de historia, progressu et natura *Topiorum* egregie egerunt.

Pictura, naturae interpres et aemulatrix, id tandem obtinere conatur, ut specantes persimilem admirationem, delectationem, easdemque affectiones sive dulces

et laetas, sive tristes et ingratas subeant, quas subire consuevere ab exterioribus relationibus figurarum naturaliter coloratarum. Communibus legibus pictura subest; sed potissimum hae normae adstringuntur, quae in illas reincident: ¹

a) Pictura debet quidem aemulari, simulare, transformare obiecta naturalia ad veri similitudinis tramitem; nunquam vero ementiri, corrumpere, adulterare naturae leges et relationes. Quae desperat convenienter exprimere, relinquat. Multa certe sunt quae coloribus arte factis vix aut nunquam aequari possunt: lux tremulans in undis, radius oculorum, rosea labia, splendor gemmarum, et sim. His rebus adicere animum non praesumat.

b) *Expressio psychologica* in figura humana suos habet limites, quos praetergressa displicet. Hinc manifestatio quorundam affectuum, qui vel deformitatem membrorum exigunt, vel protervam animam arguunt, vitanda est.

Timanthes multum laudatur, quia in percelebri suo opere, in sacrificio nempe Iphigeniae, manifestum quidem fecit adstantium dolorem, sed perbelle vultum Agamennonis celatum duxit: infandus enim dolor patris certe lineamenta vultus deformasset. E contra pessime se gessit pictor incerti nominis, qui Medeam pinxit in actuali natorum occisione coram populo. Unde Horatius: *Ne pueros coram populo Medea trucidet.*

Attamen huiusmodi affectus aliquando recte exprimuntur, praeuersum ad contrarias affectiones magis magisque revealan-

Inter veteres oratores, sive Graecos sive Romanos, et Christianos, hoc maximum est, mea sententia, discriminem; quod Graeci et Romani, in liberis civitatibus, eo admidum contendunt, ut superatis adversariis, ad suprema reipublicae munera perveniant omniaque pro arbitrio obtineant. Omnes enim propter exquisitus orationis genus et propter assiduitatem in causis et industriam, animos hominum ad se dicendi novitas convertit.

Ita Tullius primum Quaestor, deinde Aedilis curulis et Praetor incredibili po-

¹ Pictores haud raro contra historicam veritatem errant, quum ex. gr. Mariam Cleophae ac reliquias Marias adolescentes una cum Christo patiente depingunt, quae quidem filios iam apostolos. habebant; quum Magdalena ad imum crucis gemmis et pretiosis vestibus ornatam vel seminudam repreäsentant; quum S. Franciscum elegantem, expolitum, depeñumque effingunt; cum S. Hieronymum galero rubro exornant, et sim.

¹ Cifr. fasc. sup.

G. LEPORE.

DE SANCTO MAXIMO

TAURINENSIO EPISCOPO¹

puli voluntate fuit renuntiatus, ac tandem consulatum adeptus, ob detectam et extintam Catilinae coniurationem in primis enituit.

E contrario, in corruptissima urbe vivebat Maximus, et rigidi censoris personam, uti Pontificem maxime addebet, sustinens, in vitia aetatis suae indignabundus invehitur. Rerum mortalium optime expertus, telis ex pectore potissimum depropmtis, acrius saepe et pugnacius instat; et diuturno rerum usu, pleniorum humana natura cognitionem nactus, vel quum declamatorio quodam more insurgit, illa utitur argumentationis forma, quae ad uniuscumque captum magis est accommodata. Sic noster contra errores Nestorii et Euthy- chetis assidue pugnavit.

Recte factorum laudibus insignis posteris Maximus narrabitur, qui egregium senilis prudentiae specimen dedit, quum nefarios homines, qui tenebricosis quasi lateribus erumpentes, nec modo religioni insidias struerent, palam versabantur, sed alacres, erecti, per foras urbis et per conciliabula volitabant, et sub speciem patriae et religionis, haeretici veterem compagem lavare nitebantur, qua civilis hominum consociatio continetur, sapientia detexit, auctoritate omnino delevit, Taurinenses vero summo catholicae fidei magistro accepti laeti, Pontifici suo confertissimi stipati circumfunduntur, et fidei, constantiae et pietatis documentum detulerunt.

Haud erit abs re, Eum planissime disserentem audire, qui suos monet ne in peccata ruant, et poenitentiam in primis exerceant. « Tota Ninivitarum civitas in tribulatione ieiunavit, nos quoque, temporum angustias sustinentes ieiunare debemus. Legimus in Prophetis, quum Nini- e civitati subversio divinitus immineret, et iuxta sententiam Dei destruendi illam tempus ingrueret, consistentes in ea aliud non habuisse praesidium, nisi ut abiectis crapulosis epulis, ieiunia continuata susci-

perent, et divitiarum ambitione seposita, humilitate se et paupertate induerent, scilicet ut exinde remedium perciperent, unde eis perditio contingebat, hoc est ut iram divinitatis, quam luxuriando provocaverant, abstinendo lenirent, et offensam quam in eos superbia contraxerat, humilitas¹ mitigaret. Dicitur enim in illa tribulazione, ipse Rex, deposita imperiali purpura, regali ambitione submota, membra sua cilio procinxisse, atque in sacco² se diebus ac noctibus volutasse. Sapiens ergo Rex, qui sciret quemadmodum adversa sibi superare deberet, hostes enim virtute superabat, Deum autem humilitate vincebat. Sapiens plane Rex, qui intelligeret, quibus armis uteretur, pro temporis qualitate; quum enim insidiantur illi homines, apprehendit arma bellica, quum irascitur ei Deus, corripit arma iustitiae ».

Haec verba, hoc nimirum consilio insero, ut videoas Maximum hic atque illic, pro re nata, aetatem iam latini eloquii senescentem redolere, atque ab aurea puritate passim recedere. Sed quod apud Maximum occurrit, temporibus potius, quam scribentis ingenio tribuendum.

Et suos habebat identidem in aedibus clarissimorum hominum coetus, cum quibus diu ac familiariter versabatur. Ad Episcopum tamquam ad patrem convenire unusquisque consuescebat. At quam mira hominum rerumque diversitas! Non equidem de Platone amplissime disserebatur; neque de summo quolibet Socratis discipulo; sed pauperiores adibant, qui annonae caritate compulsi, ad Patrem confugiebant, ab ipso auxilium rebus in adversis quaeritabant suisque fessis animis quietem secura mente postulabant.

Is ad eum pauperum concursus erat, ut querenti, ubinam Episcopus habitaret,

¹ Vilitatem prius dicerent aureae aetatis scriptores.

² Habitus anachoretarum christianorum, quem ignorarunt Romani.

satis erat dicere: « Ubi pauperum coetum conspexeris, illic et procul dubio Episcopi domum ». Quo facto, ita Pontifici Maximo carus fuit atque acceptus, ut in Concilio Romano proximus ab Hilario, qui Leonem exceperat, sederet. Studiose a suis haeresim repulit, et ethnicorum superstitiones, quae apud Taurinos populosque finitimos admodum invalescerent, perpetua alacritate eradicator.

Ad haec veluti cumulus accedit caritas, qua unice caleret, in Beatam Dei Matrem, Virginem Mariam. Ei unice accepta referenda est nobilis illa civium devotio erga Augustam Matrem, quae maxime laudatur et hodie ubique gentium celebratur. Ea enim pietas in Virginem, quam *Consolata* vulgo appellant, est in pectoribus civium tam altis fixa radicibus, ut tot labentibus annis, nec impiorum voce, saepe licet opposita, scriptisque, ne tantillum quidem laefactari potuerit.

Sacrarium ab ipso conditum, semel atque iterum vicissitudine temporum dirutum, at divino veluti spiritu e ruderibus detersum, splendidiore cultu restitutum, novis et amplissimis accessionibus auctum, auro, marmoribus, opere tectorio exornatum, Taurinensium pietas pro loci religione et dignitate devotorum impensis suis dedicandum curavit.

Salve, o Virgo Mater, potens, propitia Taurinenses totamque Subalpinorum regionem, maiestati tuae devotam praesenti sospites ope!

Diuturnis interea doloribus afflictatus, memorabilis constantiae exemplum omnibus reliquit. Sub vitae finem, ut rei christiana, pro temporum difficultatibus, laboranti pro viribus prospiceret, Concilium Augustae Taurinorum cogere statuit, ad quod omnes circa antistites accivit.

Aeterna spectans Maximus quievit anno Chr. cmxi.

SENIOR.

AD SS. VIRGINEM GUADALUPAE Mexicanæ Provinciae Patronam

*Mexici Patrona Potens fidelis,
fac, solutis hic Satanae catenis,
concinat partae pia turba pacis
laeta triumphum.*

*Saevit in fratres nimium scelesti
hydra sectarum, maledicta toto
orbe, quae repens vomitat trisulco
ore venenum.*

*Caedis Herodis renovatur horror,
saecula perversi redeunt Neronis,
Gallici Motus repetita nota
damna videmus;
ense discurrit petitura cunctos
rite devotos scelerata turma
a rebelli praeside, saeviore
missa tyranno;*

*igne succedit loca saepa castis
apta servandis pueris, puellis,
templa concludit spoliata sacris,
aere, ministris;*

*Praesules sacros removet revinctos
vinculis a sede, vetat docere
scripta divinae documenta vitae
nomine legum;*

*aera ut exsolvant aliena tristes
quaerque compilant rapiuntque sancta,
infimas guttas olei ex dicta
lampade siccant.*

*Iam nec offerri potuit sacraeae
aedis altari super impetrata
una Caelesti placitura Patri
hostia pacis!*

*Praeses immisis, ruit hora praeceps,
qua lues poenam sceleris nefandi:
ex novo bello duplicata cernes
agmina Christi;*

*te caducum hic triste manet sepulcrum,
firma sed fulget Crucis arbor Almae,
quam maris nusquam quariant minaci
murmure fluctus!*

*Inferi nunquam valuere portae,
Daemonum frustra fremuere turmae,
Martyrum Christi crux esse semen
usque probatur!
Virgo, moerentes aditura natos
huc ades, prisco veneranda cultu,
hic opem confer miseris tuaeque
munera pacis.*

Pausilypi, ad Neapolim, an. MCMXXVII

IOSUE CACACE.

Colloquia varia eademque familiaria latine composita

II

Diversorium

Brevi admodum tempore, seu vix prope commodius te collocaveris, quum subito stabit carpentum; tum machinae magister, industrius ac celerrimus descendit, et ostiolum vecturae aperiens, hilari vultu dicit:

— Here mi, pervenimus. En diversorium, ubi te optime manere pervelim. Si tibi aliquando utilis esse potero, libentissime utere. Tuus sum! Tibi enim servire est mihi maxime munus.

— Da mihi; cur illa hasta in porta?

— Ab ipsa aliquando panditur Italorum vexillum. Integre distentum laetitiam significat, medium vero moerorem. Quod non mihi, non tibi, nec patriae unquam accidat, adprecabor.

Dixit et evanuit.

Accurrunt complures pueri, qui sarcinas detrahunt atque in domum adducunt. Est qui gallice interrogat, est qui anglice; est qui germanice... Multa equidem verba seruntur, et velocissime instant, quae quasi hospitem tundunt et multitudine quaestio- num eum propemodum opprimunt.

Brevi tamen, remotis ceteris, unus ma-

nabit ad latera, atque vicissim sarcinas tollens te persequi iubet.

At in ipso aedium vestibulo est quod viatorem tenet; attente enim adspergit, ad scalarum initium, textile pictum affabre, nec nobis a Barbaris commendatum, sed ab Italis confectum cum litteris latine conscriptis: AVE! Quae tenerrima vox! «Vigilant nostra semper in urbe Iares!»

Hospes hanc vocem salutatoriam mira accipit voluptate, et grato animo, par pari referendum esse reputans:

— Gratias vobis, — saltem cogitat, — pro felici omni, ago quam maximas, maioresque pro munere habebo.

Quo commodior et magis gaudens in superiores aedium partes ascendas, novae scalae regio propemodum cultu e marmore sunt aedificatae. Hinc inde manubria lucidissima, et, quo melius procedas et pedibus parcas, est pretiosa fascia, quae, «linoleo» contexta, ab imis gradibus usque ad supremos distenditur. Quum primum ad superiora coenacula perveneris, a te iterum puer postulat:

- Visne superius ascendere?
- Unam an binas cellas desideras?
- Visne quoque balneo recreari?
- Cupisne modo manus lavare?
- En peniculum, ut itineris pulvere te breviter detergas.

Responde:

- Mihi sufficit una cella, sed satis ampla et ad publicam viam.

Ille statim:

- Eccillam, quae tibi erit aptissima.
- Et fores aperit, et praecedens, te in conclave introgredi iubet.
- Sino te, tuo libere vivere modo.
- Redibo, ut te ad mensam reducam.

- Et gratias, — dices, — refero. Hoc mihi magnae levationi est. Fessus sum admodum viarum.

Dices, et laetus in sede parumper residebis, namque.

Ipsa sibi est oneri cervix, humeroque recumbit.

Paulo post adsurgens, aperi fenestras, universamque cellam uno oculorum ictu perlustra. Cuncta quae facile cernes memorare iuvabit.

Est ipsa cella euidem parva, sed apta, omnique recentiorum invento egregie comparata. Ipsi sunt binae ac perlucidae fenestrae, quibus pendent parvula velaria imaginibus picta, et tuo quae nutu manibusque mire se se elevant atque descendunt. Sic e desiderio lux penetrabit modice et recedet.

In medio stat mensa amplior et optime vermiculato opere variata, in qua sunt posita ordinatim impedimenta viatoris. Et circum stant complures sellae leves et arte perfectae. Illa sedes longior, quam *sislunga* vulgo dixeris, et secus parietem orientalibus praesertim viris accommodata, te, post prandium, recipere ad quiescendum aptissime potest.

Nullae euidem honesta vitae illecebrae desunt. Et maior alia sella, binis fulmentis aureis ornata, atavorum desideratissima, se optime tibi offert. Interea ex improviso admiratus sistis. Curnam miraris?

Te adspicientem et tibi ipsi obvius alter in te respicit, et gestus tuos non dubie componit. Tacite mussitabis:

- Videone recte, an somnior?
- Macte animo! Recte autumas. Est euidem mirum speculum, idque, tanquam grande ostiolum, integrum repositorium abscondit.

Quam elegans et simul quam perfectum! Ante ipsum et Demosthenes, uti fertur, se se ponere potuisse, omniaque notare, quae in actione, quum diceret ad Athenienses, evitare debuisse, vel corrigerem, vel potius perficere.

Aperi et omnia diligentius observa...

Unum restat, ut ad podium accedas, et urbem oculis commode perlustrare possis.

Apertis foribus repenti admiratione per-

culsus, recte intra te voce exclamare poteris:

*En illa inclita Roma, quae
Imperium terris, animos aequavit Olympo!*

Quae sane rerum hominumque multitudo! Quae mira in varietate securitas!

Patet ante oculos latissima via, quae, ex more, viro aetatis nostro clarissimo dicta, est multarum invicem aliarum initium, et vecturis omnis generis hinc inde discurrentibus, percursa. Adest quoque haud longe posita pro rhedis statio vi electrica raptis, quae, novis semper peregrinis repletae, totam prope Urbem percurrentes, ad Centralem Stationem, summa diligentia, contendere videntur.

I. B. FRANCESIA.

De Romanorum conviviis¹

Ubi omnia ad coenam in promptu erant, convivae coenatoria veste, cui *Synthesis* nomen, ipsam plane pallii formam referente, amicti, floribus frondibusve non raro redimiti, unguento caput delibuti,² positis soleis discumbebant.

Atque hic, antequam ad coenae partes accedamus, duplex convivarum genus notare proderit. Eorum alii ab epuli domino vocabantur; alios invocatos ducebant secum illi ipsi, qui invitati fuerant. Hos *Umbras* appellari placuit, quippe qui, tam-

¹ Cfr. fasc. sup.

² Serta atque unguenta conviviis exhibita saepissime a scriptoribus memorantur. E reliquis ita per Flaccum (II, Od., 3):

*Huc vina, et unguenta, et nimium breves
Flores amoena ferre iube rosae.*

Et Od. 7:

*Cum quo morantem saepe diem mero
Fregi coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.*

quam umbra corpus, alios consecarentur.
De hoc genere loquutus est Horatius (I,
Epist., 5):

Locus est et pluribus Umbris.

Eorum autem noli arbitrari similes ulla
re fuisse *Parasitos*. Hi enim quaerendis ci
bis unice mancipati, ipsi suis iocularibus et
adulatoriis artibus coenas captabant, in
que aliena convivia irrepabant.

Verum iam coenae missus inspiciamus.
Tres prorsus hi erant, per quos coena ipsa
tripartito dividebatur: *Antocoenium*, *Coena*
(voce stricte accepta) et *Secundae Mensae*.

Antocoenium, sive *Antcoena*, quae et
Gustus et *Promulsis* vocata est, praeter
lactucas, olivas, lucanicas, imprimis com
pletebatur ova. Qua de causa Venusinus
poëta (I, *Sat.*, 3) ut coenae simul initium
finemque indicaret, hac ratione est usus:

*Si collubisset, ab ovo
Usque ad mala citaret: Io Bacche!*

Et Cicero (IX, *Fam.*, 20): « At quem
- inquit - virum? Non eum, quem es so
litus promulside confidere. Integrum fa
mem ad ovum affero ».

Cur autem is totus missus promulsidis
sibi quoque nomen adsciverit, intelligetur
illlico, ubi sciatur fuisse in more positum,
ut eum mulsi potio subsequeretur. Id vero,
quo primam sedare sitim solebant, vinum
fuit melle temperatum: de quo haec enun
tiat Flaccus (II, *Sat.*, 4):

*Aufidius fortis miscebat mella Falerno
Mendose; quoniam vacuis committere venis
Nil nisi tene decet: leni praecordia mulso
Prolueris metus.*

Alter missus lautissima quaeque fer
cula inferebat: inter quae etiam quod
esset praecipuum, *caput coenae* Latinis
dictum, quemadmodum Graecis Κεφαλὴ
δεῖπνον. Idque est in illis Tullii verbis (V,
Tusculan., 34): « Quum Tyrannus coena
visset Dionysius, negavit se iure illo ni
gro, quod coenae caput erat, magis fuisse
delectatum ».

Et apud Martialem (X, 31):

*Multus tibi quatuor emptus
Librarum, coenae pompa caputque fuit.*

In hac autem coenae parte *Structorum*
ars ac dexteritas praecipue emicabant.
Erant illi quidem servi ad id positi, ut ex
certarum legum praescripto cibos scinde
rent, ac viritim distribuerent. Ipsi *Scisso
res*, *Carptores* et *Diribitores* dicti, et etiam
Chironomontes, a χειρ (manus) et νόμος (lex);
quippe qui « certis eruditae manus ductibus »,
uti loquitur Seneca, munus obirent.
Quod ipsum variis simul gestibus fungi
solebant. De tota hac ratione sermo est
Iuvenalis (V):

*Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem species, et Chironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia; nec minimo sane discrimine referit,
Quo gestu lepores, et quo gallina secetur.*

Illud modo per occasionem scito, potuisse
convivas, quae pars sibi obtigisset, eam
consanguineis amicisve mittere; eique
designandae rei aptatum hoc fuisse locu
tionis genus: « de mensa mittere ».

Secundis mensis poma, omnisque ge
neris bellaria proponebantur; idque fuit
« instaurare epulas ». Hoc pacto apud Ma
ronem (VIII, *Aeneid.*, 283):

*Instaurant epulas, et mensae grata secundae
Dona ferunt.*

Quod ad potionem attinet, id modo
singulare dicendum suppetit, adsuevisse
veteres pro diversis anni temporibus vi
num vel calidum, vel frigidum epotare.

Ad horum prius quod attinet, moris
fuit ut per hiemem merum calida tempe
rarent. Hinc Martialis (I, 12) scripsit:

*Iam defecisset portantes calda ministros,
Si non potares, Sextiliane, merum.*

Quod quidem calidae potionis genus
quantopere in deliciis esset, vel ex eo ar
gui possit, quod vulgo in thermopolii ven
ditaretur. Quare apud Plautum (*Curcul.*,
II, 3) de hominibus vino deditis dicitur:

Quos semper videoas bibentes esse in thermopolio.

Rursus vero aestate vinum nivis ope re
frigerebant. Ad id usui fuit « colum niva
rium », vasculum argenteum cribri instar
perforatum: in quod postquam nivem
inieccissent, paullatim vinum infundebant,
quod per illam frigescens in vas infra po
situm defluebat. Verum pro colo paupe
riores lineum solebant saccum usurpare.
Unde ortum Martialis epigramma (XIV,
103) cum lemmate: « Colum nivarium »:

*Setinos inbeo nostra nive frange trientes;
Pauperiore mero tingere lina potes.*

Tum statim posthac aliud inscriptum:
« Soccus nivarius »:

*Attenuare nives norunt et linta nostra,
Frigidior colo non salit unda tuo.*

Addere postremo huc illud abs se non
erit, nonnunquam unguenta potui ab iis,
qui plus ceteris delicias sectarentur, fuisse
immixta. ¹

Restat ut de quibusdam legibus con
vivialibus pauca dicamus; sed de iis alias.

S. A.

AD TUBERCOLOSIM ARPENDAM

De « sanatoriis ».

Apud omnes constat hodiernas respu
blicas, easque praesertim, quarum populi
industriis artibus magis addicuntur, vel
vitam plerumque in officinis conclusam
pertrahunt, in tetterium tubercolosis
morbum totis viribus contendere. Carita
tis simul atque humanitatis rationes ubi
que concurrunt, ut contagium arceatur,
beneque valentes corruptionem vitent.
Quod quidem incoepsum civilis consortii
maxime interest, atque non tamen priva
torum, sed etiam rei publicae rectorum
opera dignissimum est. Hinc nosocomia

¹ Cfr. PLIN., XIII, 3.

illa perfectissima, quae « sanatoria » vo
cant ubique nunc constructa, quae quidem
certis legibus constituere oportet, quarum
notitiam omnes habere iuvat.

Itaque qui morbum vix contraxerit at
que ab eo leviter afficiatur, trimestre
saltem in praecipuis nosocomiorum huius
modi aedibus morari opus est.

Locus ad densam silvam seligendus
mediaque altitudine, vel in colle, quem
lata vallis praecingat, libere tamen in
meridiem prospiciens. Ager circum late
patens, undique a finitimis saeptus, terra
arida, cloacis maxima diligentia deductis
persulcatus, atque quo melius queat fru
gibus carens, aqua, contra, ad potum sa
luberrima abundans, et quae facile possit
asservari.

Aedes aut unica, aut bina contigna
tione; gradus lenes, ambulacra vasta at
que libera, per quae udosis tempestatibus
aegroti deambulare commode valeant.
Pro unaquaque vero aegrotorum centuria
decem saltem cubicula unum tantum lectu
lum habeant, decem binos, cetera sex
ad summum accipient. Aulae ad collo
quendum prope triclinium pateant; plu
rima denique cubicula pro famulis acce
dant, itemque valetudinariis curatoribus,
scholariis, tandemque coquina, cavea, gla
cialis fovea; omniaque ita disposita, ut
nullus odor ad aegrotorum cubicula efflet.

Balnea pariter cum tabulis, piscinae,
spoliaria, cubicula ad linta lavanda et
mundanda machinis vapore vel electride
actis; pariterque templum, et aula ad cada
verum sectiones peragendas.

Decubitoria triginta saltem aëris men
suras pro singulis aegrotis contineant, at
que altitudine pateant ad tres saltem men
suras et dimidiam.

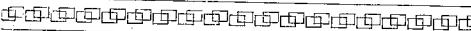
Aulae collocutoriae ampliores esse non
debent quam triginta aegrotos deceat.

Pavimenta, muri, lacunaria, rotundis
semper angulis, ut facile mundari queant;
muri aut coloribus oleo illitis depingen

tur, aut maltha cooperientur, usque ad tria circiter altitudinis brachia. Fenestrae simplices dupli vitro atque transennis claudendae; atque ianuae mundae nulloque ornamento insculptae. Calor et aër ex centrali una machina diffundantur: aëris temperies quindecim inter et viginti thermometri gradus servabitur: lux electride parietur.

Ut autem familiis operariorum, qui morbo maxime afficiuntur, caveatur, providendum est; atque praeterea domus ad convalescendum erigantur quocircum agriculturae laboribus intendere aegroti queant: his enim tantum, postquam e sanatorio exierint, operam dare eos oportet. Quum vero sine dubio recognitum sit tanti morbi semen semper abditum manere ubicunque latet egestas, haud satis profecto est officinas maximas lustrasse, vel pro ludis aut scholis leges ad praecavendum morbum constituisse, vel sanatoria aedificasse ad aegrotos colligendos arcendamque corruptionem, aut pecudes corruptos statutis normis reiecssisse, nisi maximo huic paupertatis morbo tandem aliquaudo remedia afferantur.

R. S.

PRO IUNIORIBUS

De compositione latina.¹

Non equidem satis est verba propria et accommodata rebus invenire, nostramque orationem perspicuitate et ornatu, quasi luminibus, illuminare; nisi haec omnia structura quadam et in ordine componamus, et quasi contexamus.

Danda igitur in primis opera est, ut ita scribamus, ut ab omnibus etiam me-

diocriter eruditis facililime intelligamur; quod quidem assequemur, si a communi quodam et usitato genere orationis non abhorrebitus, nosque totos ad illius Ciceroniani candoris et facilitatis imitationem conferemus; dabimusque operam, ut fluere sponte oratio, non trudi atque impelli, et tunc maxime natura ipsa effundente provenire, non artificio praesribente excoxitari videatur. Illa enim optima atque artificiosissima sunt, quae nos facere nullo negotio posse confidimus. Nam si Ciceronem aut Sallustium, aut alium quempiam eius temporis consideremus, nihil facilius existimabimus, quam eorum in dicendo candorem et simplicitatem assequi. Quod si tentare id atque experiri velimus, nihil difficilius inveniemus.

Texenda igitur ita nostra oratio est, ut naturalem illum candorem et Romanae linguae simplicitatem, quantum fieri potest, praeseferat; quod consequemur si ita perspicuitatem servabimus, ut neque longiores ambitus faciamus, neque inter se verba obscure atque ambigue impliceamus, neque sententias inusitato quodam modo, aut impropriis peregrinisque vocabulis inculcemus. Postremo si ordinem quemdam non in verbis modo, sed in sententiis quoque singulis et materia universa servabimus. Ordo autem in verbis sic servandus, ut neque verba suos casus, neque substantiva suas adiectiones longe positas disiectasque desiderent, et quasi exspectent, neque inter se ornandi studiodictiones singulae implicentur; quale esset si Ciceronianum illud: «Orationem autem latinam legendis nostris pleniorē efficies», ita implicaremus: «Orationem autem nostris latinam legendis pleniorē efficies».

Videndum etiam est, ne verba ita collocemus, ut alium, quam nos volumus, sensum efficiant. Nam, ne ab eodem exemplo discedamus, si verba commutes: «Orationem autem pleniorē legendis nostris

latinam efficies», sensum omnino alium ac diversum effeceris. Item, si negationes alio atque alio loco posueris, non eumdem sensum feceris. Aliud est: «Non omnis, qui litteras discit, doctus est»; et aliud: «Omnis, qui litteras discit, non doctus est»; et aliud: «Omnis, qui litteras non discit, doctus est». Item non idem est: «Ego te non vidi», et: «Non ego te vidi»; posteriori enim plerumque interrogat.

Videndum item est, ne sensum in aliarum quoque dictionum ordine pervertamus. Nam si velimus dicere: «Ego non solum te, sed tuam quoque familiam diligo», non recte sic dicemus: «Ego te non solum diligo, sed tuam quoque familiam»; nec sic: «Ego te non diligo solum, etc.». Verbum enim «diligo» aut utrique praeponendum est sic: «Ego diligo non te solum, sed universam quoque familiam tuam», aut utrique postponendum, ut in principio fecimus. Sed haec, quoniam et plura sunt, quam ut breviter comprehendendi possint, non sunt hīc latius repetenda.

Illud autem in ordine observandum est, ut semper crescat in verbis sententiisque oratio, ut «Homo prudentia, mansuetudine, modestia, atque omni virtute praeditus»; virtus enim et ea, quae dicta sunt, et alia multa complectitur; proptereaque primo in loco ponenda non erat. Contra, nonnumquam particularia quam universalia vehementiae plus habent, proptereaque posteriore loco ponenda sunt hoc modo: «Amo te cum propter alias virtutes tuas, tum vero ob egregiam singularemque modestiam»; plus enim modestiae, quam ceteris virtutibus ratio datur. Videndum itaque in hoc genere diligenter est, ut nonnumquam decrescat et minuatur vis illa et vigor orationis: omnibus autem, quas diximus, rebus ita ratio subiicenda est, ut in illis nihil dubitari possit.

Rationes et rationum confirmationes ita texendae inter se et coniungendae sunt, ut non solum sententiae sententiis, propo-

sitionibus conclusiones, explicaciones divisionibus, partes partibus, sed verba etiam singula verbis ipsis respondeant, referanturque ita, ut omnia inter se quibusdam quasi hamis loricae modo inserta et concatenata sint, ut destrui et quodammodo retexi non possint.

Danda autem opera est, ut neque verba neque partes alias omittamus, quae aut obscuram aut ambiguam orationem redundant; nisi quum verba tam propinquā sunt ut intelligi alias superlativi non possint. Nihil contra ornatus tantum gratia sine magna ratione apponendum est; frustra ea enim ornamenta sunt, quae ratione ac specie omnino carent. Quod quidem necessario dicendum est propter imperitos quosdam, qui tum denique se ornatissime loqui putant, quum orationi vel supervacaneas particulas multas apponunt, vel detrahunt necessarias. Illa igitur optima cumpositio erit, in qua nihil deerit, quod desiderari; nihil supererit quod auferri possit.

Quoniam autem oratio per aures in annum transfunditur, aures autem numeris ita capiuntur, ut Aristoxenus non ignobilis philosophus animam harmoniam quandam dicere non dubitaverit, numeris quibusdam quasi pedibus feratur, et aures perfecto quodam et, ut ita dicam, rotundo verborum ambitu impleat necesse est; qui quidem quum pro qualitate materiae nunc tardius incedit, nunc celerius currit, tum graviorem, tum acutorem harmoniam, sive concentum, ex sese parit. Quum ita instabilis est, ut tenorem servare nullum queat, et incomposito verborum strepitū inanem quemdam et immodulatum sonum efficiat, ab auribus confestim animoque respuitur. Quamquam id aures iudicare, nisi doctae atque assuetae sint, plane non possunt, sentiunt tamen optimum illum atque absolutissimum sonum quoquo modo etiam indoctae. Sed ut in musica minima quaeque deprehendere nisi peritissimus

¹ Ex opere AURELI BRANDOLINI, cognomento LIPPI, cui titulus *De ratione scribendi*, lib. III.

artis non potest, sic in hac re ultimam illam atque absolutissimam perfectionem intelligere aures nisi assuetae omnino non possunt. Atque haec quae dicimus eo spectant ut intelligamus nos artificio ac praecptis ullis numerosam orationem aut nostram facere, aut cognoscere alienam non posse, nisi aures numerosis orationibus audiendis longa consuetudine sonum illum optimum a minus bono discernere doceamus. Qua quidem in re assidua nos Ciceronis lectio in primis iuvabit. Quamquam autem neque qui audiunt hoc tempore numeros satis intelligunt, neque qui dicunt aut scribunt eos magnopere curant, tamen vel ut intelligamus quid nobis servandum sit, si veteres imitari velimus, vel ut eorum in scribendo artificium atque observationem cognoscamus, pauca de numeris ex Ciceronis praecptis atque observatione perstringam.

Orationem igitur apud Graecos primi omnium Thrasymachus Chalcedonius et Leontinus Gorgias numeris adstrinxere, ut quem poëtas cum voluptate, se cum severitate audiri viderent, et voluptati audientium varietatique consulerent. Gorgias autem paribus paria redolere et contraria contraria referre primus instituit, eaque se ad vitium usque delectatus est. Isocrates deinde, moderatione quadam adhibita, rem maxime excoluit. Latini eam rem tantopere admirati sunt, ut quem aliquid numerose cecidisset, tota concio pariter exclamaret. Caius quidem Gracchus dum oraret, servum cum organo quadam post se habuisse dicitur, qui ei numeros modosque succineret. Cicero in eo genere, quantum intueri licet, palmarum videtur fuisse assequutus: ita nihil etiam in familiaribus epistolis quotidianoque sermone non numerosum efferebat. Neque vero tota oratio numeris tamquam versus adstringenda est; sed ita a principio fluere ac ferri debet comprehensio, ut deponi et quiescere in fine, non cadere aut prolici

videatur. Et quamquam clausula ipsa, id est finis comprehensionis, maxime debet esse numerosa, cetera tamen omnia, quae ad finem illum ducunt, numeris et modulis quibusdam carere non debent, ita ut auditor aut lector a principio videre finem illum atque exspectare videatur.

(*Ad proximum numerum*)

ANNALES

Genevenses conventus.

Genevenses conventus alius alium subsequuntur; in quorum altero, ab Italibus promoto, «*Unio populorum omnium ad auxilium vicissim ferendum*» constituta est. Non vero eumdem felicem exitum sortitus est qui iterum ad navales copias imminuendas est congregatus. Post multa inter Foederatas Civitates Americae Septentrionalis, Angliam, Iaponiam verba habita, legati infecta re discesserunt.

* *

Vindobonenses motus.

Vindobonae gravem a «*Communistarum*» factione excitatam seditionem gubernium, cui Seipel preest, fortiter oppressit. Multae tamen direptiones et rapinae; quas vi vincere oportuit, eo magis quod opificum ab operibus, ipsisque subvectionum officiis, desertiones difficiliorem rerum statum reddidissent.

* *

Rumenorum luctus.

Die vigesima mensis Iulii Sinajae in castro diem obiit supremum Ferdinandus, Rumenorum rex. Licet iam diu aegrotaret, ita ut eius mortem omnes proximam fa-

cile praesentirent, haec tamen cum moere magno a populo cognita est, qui virum optime de patria meritum vehementer diligebat.

Ei successit Michaël nepos e filio Carolo, - qui successione regni se iampridem abdicaverat, - puer annorum sex, sub tutela regentis, quod vocant, consili.

* *

Regia itinera.

Europam plures iam dies peragrat Fuad, Aegyptiorum rex. Postquam Angliam visitavit, Romam venit, magnis laetiae et obsequii significationibus acceptus. Summum quoque Pontificem adivit, deinde Venetas contendit, indeque in Galliam ibit, quo uxor eum sequetur.

Sit hic eventus novum inter gentes pacis indicium!

POPULICOLA.

VARIA

Calusius et Alferius Cintrae in Lusitania.¹

Cintra locus est ad Oceanum, Olisiponem proxime, quo negant alium esse in tota Lusitania incundiorem, vel propter purissimam aëris temperiem, vel propter irriguas valles, quas pleniore alveo in mare decurrens, Tagus flumen interluit. Sunt ibi magnae arborum proceritates et virescentes circum montes in scenam positi: in silvae autem recessu, non sine quadam religione Ioannis Castri suburbanum ostendunt, qui, Indicis bellis feliciter gestis, non minus innocens in flagitiosissima provincia, quam manu fortis adversus hostes repertus est. Eo cupidissime ex urbanis sordibus se conferunt beatiores, sparsique per villas, quas nit-

¹ Ex BOUCHERONO.

dissimas habent, conviviis et venationibus aestatem traducunt. Illuc etiam rusticatum ivit Calusius, et memorabilis haec eius peregrinatio fuit ob initam tunc primum cum Victorio Alferio amicitiam.

Olisiponem hic venerat equos et amores cogitans, ac Britanniam brevi navigaturus; nam varius et multiplex nulla in re adhuc acquieverat. Forte contigit, ut primariam urbis matronam ambo salutatum adirent, ibique in multo sermone Calusius a circumstantibus rogaretur, ut nonnulla carptim e nostris poëtis legeret. Tunc Guidium casu oblatum coepit recitare, delecta ode ea, quae ad Fortunam inscribitur, quum Alferius non idem amplius esse, sed modo attonitus perculsusque videri, modo subsilire atque interruptas voces emittere; postremo significantibus præ admiratione inter se omnibus, divinum id esse clamitans, ubertim flere.

Tunc enim vero poëeos vim primum sensit vir egregius, quo intellecto, Calusius ignotus ignotum amplexus et fortis illos ardentesque oculos intuens: «Certum – inquit – omen agnosce: hancflammam sequere; et tu aliquando in numeropœtarum venies, meamque de te vaticinationem posteri accipient».

Sic ille popularem suum, magnum futurum, in laudis curriculum impulit, quemadmodum Herodotus in maximo Athenarum conventu Thucydidem adolescentem exemplo suo dicitur impulsisse. Inde nobilis illa exstitit necessitudo, quam uterque coluit sanctissime, et Alferius, parta iam nominis immortalitate, scriptis commendavit.

* *

Mus rusticus et mus urbanus.¹

Mus rusticus cum urbano amicitiam inierat, qui ad coenam a socio quadam die invitatus, mature advolat. Quum vero

¹ Italice exaravit NICOLAUS TOMASSEO.

nullos alios cibos apponi videret nisi aliquam et hordeum, dixit: « Amice, eam agis vitae rationem, quae formicas deceat; multo ego opulentior: veni et opipare comedemus ». Iter statim ingressi, ubi domum pervenient, urbanus apponit legumina, frumentum, dactylos, mel et poma. Exsultabat amicus praes gaudio, urbanique fortunae benedicens, suae maledicebat. Iam iam manducaturi erant, quum ecce tibi nescio quis portam recludit: pavore perculsi, latebras petunt. Exeunt denuo nuces comesuri: quid? ecce alter, quidpiam in conclavi queritans; quem mures videntes, in latibula rursus confugint. Tum rusticus, fame laborans, ad amicum conversus ait: « Vale, bone amice; vescere pro libidine, et copia fruere, periculo semper obnoxius et pavore anxius; ipse miser, parum hordei arrodere contentus, timoris et suspicionis nescius vivam ».

**

Pro iudicibus mensarum elegantibus.

MENSES ORDO:

Promulsis de tergore suis suaviter aspero et super crustis composito.

Pastilli vermiculati, lycopersici malatice conditi.

Barbati nulli ad craticulam acti cum cappari embammate.

Bovillae costae istillato adipe tostae.

Acetaria ex nasturciis officinalibus.

Placenta de persicis pirisque.

**

Iocosa.

Ludimagister de Centauris sermonem habuit; in quem meditans Tuccius:

— Quum illi cruditate stomachi labarent, cuius auxilium invocabant? Medici ne an veterinarii?

Tuccio mater:

— Numne, uti te monueram, fratri natu minori meliorem piri partem dedisti?

— Quinimo optimam; semina scilicet, ut sereret, integrumque piri arborem sibi haberet!

**

Aenigmata.

I.

Duarum sum syllabarum
Animal amphibium;
Signum doloris inseras,
Habes clarum oppidum.

II.

In primis tutas do vobis omnibus escas;
Nihil deinde nisi circulus esse queo.
Nos sumus uniti Romanae gloria linguae:
Est vir, quem dixit libera Roma patrem.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Sapo*; *Sapor* -
2) *Cos*; *Comes*.

Libera a pittaciis responsa

Cl. v. VINC. GOM..., *Csorna*. — Accepimus, tibique gratias referimus.

Cl. v. ADALB. GIAR..., *Panormi*. — De illo homine nullam iam diu notitiam habuimus.

Cl. v. FR. SO... AL..., *Radicenae in Calabris*. — Ne ad nos quidem hoc anno certaminis illius prospectus missus est.

A SECRETIS.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, *Moderator, Sponsor.*

ROMAE. TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

STANISLAUS FUGIENS

DRAMA HENRICI NOZZII, S. I.

[2]

FULCIUS

Puto: sic enim amaritatem istam expues,
Et moerorem ex animo prorsus omnem
[exhaeris.

PAULLUS

Suade hoc tui similibus: non me plumbeum
Natura finxit, aut inopem consili boni.
Abi in rem malam cum consiliis istis malis.¹

SCENA II.

FULCIUS

Abiit iratus, ut solet cum intelligit
Ab aliquo improbari forte suam sententiam.
Iamdudum, ut fatear, hac me taedet in domo
Servire servitutem quamvis optumam
Et mercede quidem liberali admodum satis.
Hic iuvenes duo nobiles, gratiosi, divites,
Ut litteris et bonis operam dent artibus,
Procul commorantur a patria et parentibus.
At vero non tam sunt iidem facie similes,
Ab uno quippe eodemque nati sanguine,
Quam moribus et ingenio inter se dissimiles.
Qui natu maior est, levis, asper, sui impo-

[tens,
Vivendi potestatem nactus e libidine
Aetatem per luxum degit et socordiam;
Aleas, convivia, coetus aequalium agitat,
Seseque turpe et suam dedecorat familiam.
Ille alter contra gravis, modestus, continens,
Et ad exemplum factus virtutis unice:
Solum agere, nemine uti familiariter,
Litteris mentem aut rebus piis intendere,
Exemplum ut potis suis esse aequalibus.
Verum quis credet? Fratri ob istoc ipsum

[odio est.
Qui postquam illecebras cadere sensit irritas
Ut ad sua vel nolentem studia adduceret,
Iurgio, convicio, maledicto, verberi

¹ Exit.

Nil parsit. Acceptus indignis innocens modis
In morbum nuper incidit: vix dum bene
Convaluit: hae sunt ipsi induciae datae.
Nunc autem quantum video eius constantiae
Labefactandae novae parantur machinae.
Haec ego tacitus improbo, atque adeo mihi
[non placent,
Ut servitutis huius faciant taedium.

Praesertim quod qui custos adolescentibus
A patre additus est, magister is sane bonus
Officiorum, sed officii immemor sui,
Maioris natu fratris licentiam probat,
Connivet callidus, aucupatur gratiam,
Dictis iuniorem factisque persecens malis.
Ista ut videam?

SCENA III.

BILINSKIUS, FULCIUS
BILINSKIUS

Fulci!

FULCIUS

Ecquis me?... (Lupus ut aiunt in fabula).
Bilinskium summum suum salute impertit
[Fulcius.
Scin'? Paullus hinc modo discessit iratus.

BILINSKIUS

Scio.

FULCIUS

Iratus admodum.

BILINSKIUS

Id quoque scio, nec miror: mihi etiam per-
[saepe irascitur;
Sed postquam bilem concoxit, supplex
[humilisque ad me venit,
Quippe intelligit quam strenuus eius cupidi-
tatibus adiutor siem.
Ceterum de fratre non ille iniuria conqueri-
[tur et dolet.

FULCIUS

Quamobrem?

BILINSKIUS

Nimium sane, ut tutem vides,
 Ab his, quae quidem adolescentiam decent,
 [abhorret moribus:
 Rustico natum patre dicas, et genere pror-
 [sus indignum suo.

FULCIUS

Velles, credo, probitatis omnis ut esset reti-
 [nens minus.

BILINSKIUS

Non equidem istuc: satis est si norit se trac-
 [tare nobilem
 Ut aequum est adolescentem in victu, cultu,
 [et consuetudine.

FULCIUS

Ille vero sic ingenio est: contemnit haec
 [vulgaria.

BILINSKIUS

Erras, Fulci: ingenio pervicaci utique est;
 [mei sed muneric
 Esse puto quidquid ille peccat corrigere.

FULCIUS

Id vere autumas.

BILINSKIUS

Et maiori itidem, uti convenit, obsequentem
 [fratri reddere.

FULCIUS

Hoc itidem probari potest, si modo fiat
 [recte atque ordine.

BILISKIUS

Fiet spero: nam studeo imprimis compluscu-
 [los illum dies
 Ab illis suis avertere praceptoribus...

FULCIUS

Au au, mi bone,
 Num vultis vos saevidicis, quibus antea, rur-
 [sum utier modis?

BILINSKIUS

Noli istuc in animum inducere.

FULCIUS

Verebar prope.

BILINSKIUS

Immo dum sinat
 Paulli indoles nimium praefervida, insidias
 [et dolos struam.

FULCIUS

Novi te peritum in hisce artibus.

BILINSKIUS

Aliquid certe effectum dabo
 Sed prius cum ipso colloqui animus est.

SCENA IV.

NAEVOLUS, FULCIUS, BILINSKIUS.

NAEVOLUS.

Tandem reperi...

FULCIUS.

Oh salve, Naevole.

NAEVALUS.

Etsi non moneas memini.

BILINSKIUS.

Ut superbe!

NAEVALUS.

Te iamdudum quaerito.

Herus te volt.

FULCIUS.

Men?

NAEVALUS.

Te, inquam.

FULCIUS.

Paullus?

NAEVALUS.

Scilicet:

Turbidus est: minus belle, puto, obdormivit
 [nocte proxuma.

FULCIUS.

Vult fortasse iterum irasci.

BILINSKIUS.

Adito.

(Ad proximum numerum).